

منشور اسلامی جهانی اخلاق طبابت و صحت

پوهنتون طبی کابل

کابل

۱۳۹۴

متون عربی و انگلیسی از آدرس های ذیل قابل دسترس است :

متن عربی : الميثاق الإسلامي العالمي للأخلاقيات الطبية والصحية

http://applications.emro.who.int/docs/EM_rc٥٢_r١٠_ar.pdf

متن انگلیسی : The Islamic Charter of Medical and Health Ethics

<http://hrlibrary.umn.edu//arabic/Islamic-Code-Ethics-Cover-٢٠٠٤.html>

فهرست

عنوان	صفحه
فصل اول اخلاق طبیب.....	۱
فصل دوم مکلفیت های طبیب در قبال مریض	۳
فصل سوم اسرار طبی	۲۳
فصل چهارم مکلفیت های طبیب در قبال جامعه.....	۲۹
فصل پنجم مسایل اجتماعی.....	۳۲
فصل ششم تبلیغات و رسانه ها	۴۰
فصل هفتم مکلفیت های طبیب در محل کار شان.....	۴۲
فصل هشتم رابطه به همکاران.....	۴۴
فصل نهم حقوق طبیب	۴۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

منشور اسلامی جهانی اخلاق طبابت و صحت

فصل اول اخلاق طبیب

ماده اول

بر طبیب لازم است که در کار خود مخلص بوده و آراسته به مکارم اخلاق باشد، به استادان خود احترام نماید و از کتمان علم خود داری نماید، از سعی و تلاش دیگران قدر دانی کرده و در مورد آن خود را به نادانی نزند.

همین طور بر وی لازم و حتمی است که در رعایت صحت خود، حق جسم خویش و شکل ظاهری خود بطور عموم به دیگران الگو و سر مشق باشد، و از تماما چیز هاییکه سبب بی احترامی مسلک در داخل و یا خارج از محل وظیفه میگردد جداً اجتناب نماید.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . آیات القرآن الکریم

۱- وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿القلم . آیه ۴﴾ و راستی که تو را خوبی والاست .

۲- خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿الأعراف . آیه ۱۹۹﴾ (به هر حال) با آنها مدارا کن و عذرشان را بپذیر، و به نیکی ها دعوت نما، و از جاهلان روی بگردان (و با آنان ستیزه مکن)

۳- وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿الشورا . آیه ۳۸﴾ و کسانی که [ندای] پروردگارشان را پاسخ [مثبت] داده و نماز برپا کرده‌اند و کارشان در میانشان مشورت است و از آنچه روزیشان داده‌ایم انفاق می کنند .

ب . احادیث شریف :

۱- « لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرِيَاءٍ » رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: به جهنم داخل نمیشود کسیکه در قلب او به اندازه دانه خشخاش ایمان باشد و به جنت داخل نمیشود کسیکه در قلب او به اندازه دانه خشخاش کبر باشد.

۲- عَنْ أَنَسٍ : أَنَّ النَّبِيَّ -صلى الله عليه وسلم- دَخَلَ عَلَى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ فَقَالَ : « كَيْفَ بَجْدِكَ » . قَالَ : أَرْجُو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَخَافُ دُنُوبِي . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ » . رواه الترمذی . حديث حسن . به این مفهوم که پیامبر صلى الله عليه وسلم به عیادت جوانی رفت که در آستانه مرگ قرار داشت ، از وی پرسید که خود را چگونه می یابی؟ ، جوان گفت ای رسول الله برحمت الله امیدوارم و از گناهانم خوف دارم، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود(به این مفهوم) هرگاه این دو

صفت در چنین حالتی در قلب بنده جمع شود، الله برایش چیزی را میدهد که امیدوار آن است و او را از چیزیکه از آن هراس دارد، در امن قرار میدهد.

فصل دوم

مکلفیت های طیب در قبال مریض

ماده دوم

بر طیب لازم است که به شکایت مریض بدقت گوش داده و درتخفیف رنج و آلام با وی همدردی نماید. رویه بسیار خوب و نیک را با مریض انجام داده و در هنگام معاینه نمودن همراهی مریض از نرمی و شفقت کار گیرد.

جواز ندارد که خود را نسبت به مریض برتر شمارد یا اینکه به نظر حقارت به او نگاه نماید و یا اینکه او را به مسخره بگیرد ولو سویه علمی و یا موقعیت اجتماعی مریض درهر سطحی قرار داشته باشد یا به هر رشته ای که منسوب باشد. بر طیب لازم است که به رأی و نظر مریض احترام نماید، بویژه در مورد امور شخصی او، ولی در عین زمان درصورت ضرورت از ارائه مشوره لازم به مریض ابااء نوزد.

ماده سوم

بر طیب لازم است که در سلوک و رویه خود با مریضان میان تمامی آنها مساوات را رعایت نموده و به آن پابند باشد. از تبعیض در رعایت امور طبی، از سبب احساسات و تمایلات شخصی، دین، جنسیت و ملیت مریضان خود داری نماید.

ماده چهارم

بر طیب لازم است که در مورد مریضان خود از الله متعال هراس داشته باشد، عقیده، دین و عادات مریض را هنگام معاینه نمودن، تشخیص، و علاج در نظر داشته باشد، و پا فشاری نماید که مرتکب هیچ نوع عمل خلاف شرع از قبیل خلوت با شخص غیر همجنس (نا محرم) یا کشف عورت مریض جز به قدر ضرورت که معاینه نمودن، تشخیص یا علاج تقاضای آنرا مینماید، نشود و آن هم در صورت ضرورت شرعی و بعد از اجازه مریض و بودن شخص ثالث.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

۱- إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿الأحزاب . آية ۷۲﴾ ما امانت [الهی و بار تکلیف] را بر آسمانها و زمین و کوهها عرضه کردیم پس از برداشتن آن سر باز زدند و از آن هراسناک شدند و انسان آن را برداشت راستی او ستمگری نادان بود .

۲- إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿النساء . آية ۵۸﴾ یقیناً الله به شما فرمان می‌دهد که امانات (سپرده‌ها) را به صاحبان آنها رد کنید و چون میان مردم داوری می‌کنید به عدالت داوری کنید در حقیقت نیکو چیزی است که الله شما را به آن پند می‌دهد الله شنوای بیناست.

ب . احادیث شریف

۱- « إِنَّ مِنْ أَشْرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلَ يُفْضِي إِلَىٰ امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا ». رواه مسلم. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم:

بدترین انسانها روز قیامت نزد الله متعال کسی است که به خانمش رسید و خانمش به وی رسید (خلوت نمود) ، سپس راز او را فاش مینماید .

۲- « الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ إِلَّا ثَلَاثَةً مَجَالِسَ سَفْكِ دَمٍ حَرَامٍ أَوْ فَرْجِ حَرَامٍ أَوْ اقْتِطَاعِ مَالٍ بِغَيْرِ حَقِّ » . مشكاة المصابيح . حسنه العسقلانی . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: مجالس مبتنی بر امانت اند (تمام اعضای مجلس مکلف اند که راز مجلس را مثل امانت نگهداری نموده و آنرا فاش نکنند) بجز در سه مورد قتل ناحق، تجاوز جنسی و گرفتن مال دیگران به ناحق.

ماده پنجم

بر طبیب لازم است که همان معاینات طبی را که حالت مریض ایجاب مینماید انجام داده و از معاینات اضافی که حالات مریض ایجاب آنرا نمی نماید خود داری نماید. بر وی لازم است که تمام پروسه تشخیص و معالجه خود را با شفافیت اساس گذاری نموده واز استخدام شیوه های تشخیصیه یا تداوی غیر معتبر یا غیر معمولی ویا غیر رسمی جداً اجتناب نماید. همچنان بر وی لازم است که در تجویز دوا و انجام عملیاته‌ای جراحی به قدریکه حالت مریض آنرا ایجاب مینماید اکتفا ورزد.

ماده ششم

بر طبیب لازم است که به مریض ویا کسی را که از وی نیابت مینماید درمورد نوع مرض، اسباب و اختلاط آن ، فایده اجرای تشخیص و معالجه آن صادقانه توضیح دهد. و با در نظر گرفتن وضعیت جسمی و روحی مریضان، آنها را از بدیل مناسب در تشخیص و علاج به شیوه مناسب، شفاف و روشن آگاهی کامل دهد .

ماده هفتم

طبيب مكلف است كه در فرستادن مريض نزد طبيب ديگريكه متخصص همان مرض است هيچ نوع تردد و كوتاهي نكرده و او را نزد همان طبيبي بفرستد كه متخصص همان مرض ميباشد، و يا طبيبيكه نسبت به وي داراي وسايل و امكانات خوب پيشرفته، مجهز و فعال باشد البته با در نظر گرفتن حالت و وضعيت صحي مريض كه ايجاب آنرا نمايد.

همچنان در صورتيكه خود مريض علاقمند به رفتن و يا مشوره گرفتن نزد طبيب ديگر باشد مكلفيت طبيب است كه او را نزد همان طبيبي بفرستد كه مريض آنرا ميخواهد. در صورتيكه فرستادن مريض به مصلحت مريض باشد جواز ندارد كه طبيب در پروسه فرستادن مريض بطي عمل نمايد، همچنان طبيب مكلف است كه تمام معلومات مندرجه دوسيه مريض را كه ميداند براي مريض جهت تداوي و علاج لازمي است تقديم نموده و براي مريض يك گزارش طبي (medical report) كامل كه بيانگر وضعيت صحي او ميباشد بدهد.

ماده هشتم

بعد از اخذ موافقه طبيب معالج، مريض و يا خانواده او حق دارند كه طبيب ديگري را جهت مشوره دعوت نمايند (و از نظريات او مستفيد شوند) اما زمانيكه مريض و يا خانواده او بدون موافقه طبيب معالج، به دعوت طبيب ديگري كه طبيب معالج به آن موافق نيست، اصرار نمايد، طبيب معالج ميتواند كه به علاج مريض ادامه ندهد.

ماده نهم

در هيچ حالي جواز ندارد كه طبيب از تداوي مريض خود داري نمايد و لو در حالات و اوضاع غير عادي بجز در صورتيكه مريض تعليمات تعيين شده از طرف طبيب معالج را رد نمايد، يا اينكه بدون موافقه طبيب معالج خود از طبيب ديگر كمك بخواهد و يا زمانيكه وضعيت مريض از حيطه اختصاص او خارج باشد.

در حالات اضطراری و عاجل طبیب مکلف است که به علاج مریض تا زمانی ادامه دهد که ضرورت مریض رفع گردد یا اینکه تحت مراقبت طبیب مماثل منتقل گردد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

۱- وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿ الحج . آیه ۷۷ . الآیه ﴾ ای کسانی که ایمان آورده‌اید رکوع و سجود کنید و پروردگارتان را عبادت نمایید و کار خوب انجام دهید باشد که رستگار شوید.

۳- وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿ الاسراء . آیه ۳۶ ﴾ و چیزی را که بدان علم نداری دنبال مکن زیرا گوش و چشم و قلب همه مورد پرسش واقع خواهند شد .

۴- كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿ آل عمران . آیه ۱۱۰ ﴾ شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده‌اید به کار پسندیده فرمان می‌دهید و از کار ناپسند بازمی‌دارید و به الله ایمان دارید و اگر اهل کتاب ایمان آورده بودند قطعاً برایشان بهتر بود برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان نافرمانند

۵- آیه ۷۲ سورة الأحزاب در فوق ذکر شد.

ب . احادیث شریف

۱- « الدِّينَ النَّصِيحَةُ . » رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم که یقیناً دین نصیحت است .

۲- « مَنْ سئِلَ عَنْ عِلْمٍ عَلِمَهُ ثُمَّ كَتَمَهُ أَجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِحَامٍ مِنْ نَارٍ » . رواه احمد و ابوداود و الترمذی . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: کسیکه در مورد

علمی از وی پرسیده شود و حال آنکه او آنرا میداند، سپس آنرا پنهان نماید در روز قیامت با لجام آتشین قیزه میشود.

۳- «الإمامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ»، رواه البخاری. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: امام (آمر) عهده دار و مسئول زیر دستان خود می باشد.

۴- «خیر الناس أنفعهم للناس». صحیح الجامع. حدیث حسن. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: بهترین مردم نافع ترین آنها برای مردم است.

ماده یازدهم

مریضانیکه به امراض صعب العلاج و یا امراض کشنده مصاب اند بر طبیب لازم است که تداوی آنها را ادامه داده و از تقدیم خدمات طبی دریغ نرزد. با مریضان همدردی نموده و تا آخرین رمق حیات برای ایشان در امید را باز بگذارد.

ماده دوازدهم

طبیب مکلف است که رنج و آلام مریض را با وسایل ممکنه و قایوی، علاجی، مادی و معنوی که در اختیار دار تخفیف دهد و مریض را بفهماند که طبیب متوجه صحتش است و همچنان مکلف است که از مهارتهای خود در آرامش مریض و تخفیف مرض کار گیرد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

۱- لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿التوبة﴾. آیه ۱۲۸ ﴿﴾. قطعاً برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است شما در رنج بیفتید به [هدایت] شما حریص و نسبت به مؤمنان دلسوز مهربان است.

۲- فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿محمد. آية ۲۲﴾ پس [ای منافقان] آیا امید بستید که چون [از الله] برگشتید [یا سرپرست مردم شدید] در [روی] زمین فساد کنید و خویشاوندیهای خود را از هم بگسلید (۲۲)

۳- وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿المؤمنون . آية ۱۱۸﴾ . و بگو پروردگارا ببخشای و رحمت کن [که] تو بهترین بخشایندگانی

۴- وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿الاسراء. آية ۲۴﴾
و از سر مهربانی بال فروتنی بر آنان بگستر و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن چنانکه مرا در خردی پروردند

ب احادیث شریف

۱- « تَرَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحِمِهِمْ وَتَوَادِّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى عُضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى » . رواه البخاری. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم به این مفهوم: مؤمنان را میبینی که در مهربانی، محبت و شفقت خود مانند یک جسد اند هر گاه عضوی از جسد درد مند شود دیگر اعضای ویرا نیز به بیخوابی و تب میطلبند.

۱- « حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ » . قِيلَ مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « إِذَا لَقَيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَسَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدُّهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ » . رواه مسلم. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: مسلمان بر مسلمان دیگر شش حق دارد. پرسیده شد که: ای رسول الله آنها کدام اند؟ فرمود: زمانیکه همایش رو برو شدی برایش سلام تقدیم کن و زمانیکه تورا دعوت نمود آنرا قبول کن، و زمانیکه از تو خواهان نصیحت شد برایش نصیحت کن، و زمانیکه

عطسه زد و (الحمد لله) گفت برایش (يَرْحَمَكَ اللهُ) بگو، و زمانیکه مریض شد او را عیادت کن و اگر وفات نمود در جنازه او اشتراک کن.

ماده سیزدهم

طبيب مکلف است که مریض را در مورد مرضش بطور خاص ودر مورد صحتش بطور عام آگاهی دهد، و نیز در مورد حفظ الصحة و تدابیر وقایوی به شیوه مطلوب و مؤثر معلومات دهد. این آگاهی بشکل مستقیم و یا هم از طریق سایر وسایل موجوده صورت گرفته می تواند.

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

۱- کُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿آل عمران . آیه ۱۱۰﴾ شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده‌اید به کار پسندیده فرمان می‌دهید و از کار ناپسند بازمی‌دارید و به خدا ایمان دارید و اگر اهل کتاب ایمان آورده بودند قطعاً برایشان بهتر بود برخی از آنان مؤمنند و [لی] بیشترشان نافرمانند .

۲- وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ . بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿النحل . آیه ۴۳ و ۴۴﴾ و پیش از تو [هم] جز مردانی که بدیشان وحی می‌کردیم گسیل نداشتیم پس اگر نمی‌دانید از پژوهندگان کتابهای آسمانی جويا شوید . [زیرا آنان را] با دلایل آشکار و نوشته‌ها [فرستادیم] و این قرآن را به سوی تو فرود آوردیم تا برای مردم آنچه را به سوی ایشان نازل شده است توضیح دهی و امید که آنان بیندیشند.

۳- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿التوبة. آية ۱۱۹﴾ ای کسانی که

ایمان آورده‌اید از خدا پروا کنید و با راستان باشید

ب . احادیث شریف

۲- «الدِّينُ النَّصِيحَةُ» قُلْنَا لِمَنْ قَالَ « لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَاقِبَتِهِمْ». رواه

مسلم . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است این مفهوم: دین (سراسر) نصیحت است، پرسیدیم برای چه کسی؟ فرمود: برای الله، کتاب او، پیامبرش و برای زعمای مسلمین و عموم آنها.

۳- « عَلَيْكُمْ بِالصَّدَقِ فَإِنَّ الصَّدَقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ

يَصَّدُقُ وَيَتَحَرَّى الصَّدَقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا » رواه الترمذی . حدیث حسن صحیح. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: شما به صداقت مکلف هستید زیرا راست گفتن و صداقت (انسان را) به نیکی رهنمائی میکند و نیکی (انسان را) به جنت میبرد. شخصیکه به صداقت خود ادامه میدهد و در جستجوی صدق باشد نزد الله متعال در (زمره صدیقین) صدیق ثبت میشود. شما از دروغ اجتناب ورزید زیرا دروغ (انسان را) به بدی رهنمائی میکند و بدی (انسان را) به جهنم میبرد. شخصیکه به دروغ خود ادامه دهد و در جستجوی آن باشد نزد الله متعال در (زمره دروغ گویان) کذاب ثبت میشود.

۴- حدیث که بیانگر آنست که حق مسلم بر مسلم شش است . بتفصیل قبلاً ذکر شد.

ماده چهاردهم

بدون رضایت مریض معالجه او جواز ندارد بجز در حالتی که در عین زمان هم و وضعیت مریض ایجاب مداخله طبی را نماید وهم گرفتن موافقه مریض امکان پذیر نباشد یا اینکه مرض او صحت دیگران را تهدید نماید و یا اینکه دیگران را به آن مبتلا نماید البته مداخله طبی طبق قوانین اسلامی صورت میگیرد.

در صورتی که اهلیت مریض کامل باشد موافقه به اساس رضایت صریح و یا ضمنی وی و یا اساس موافقه کسیکه از او به شکل قانونی نیابت مینماید، حاصل می گردد. در صورتی که خود مریض از ابراز موافقه ناتوان باشد یا فاقد شنوایی یا فاقد شرطی از شروط اهلیت باشد حتمی است که موافقه به شکل کتبی، روشن و واضح بوده و مبتنی به معرفی عملیات و مداخلات جراحی باشد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

۱- وَكُلِّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا ﴿الاسراء . آیه ۱۳﴾
و کارنامه هر انسانی را به گردن او بسته ایم و روز قیامت برای او نامه ای که آن را گشاده می بیند بیرون می آوریم.

۲- فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ . لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ﴿الغاشیه . آیه ۲۱ و ۲۲﴾ پس تذکر ده که تو تنها تذکردهنده ای . بر آنان تسلطی نداری

۳- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿النساء . آیه ۲۹﴾ ای کسانی که ایمان آورده اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما [انجام گرفته] باشد و خودتان را مکشید زیرا الله همواره با شما مهربان است .

ب . احادیث شریف

- ۱ - « لَا تُكْرَهُوا مَرَضَاكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ ». رواه ابن ماجه.
حدیث حسن. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: مریضان خود را بر خوردن و نوشیدن وادار(اکراه) نکنید زیرا که الله متعال آنها را میخوراند و مینوشاند.
- ۲ - « لَا يَحِلُّ لِمَرِيٍّ مِنْ مَالِ أَحِيهِ شَيْءٌ إِلَّا بِطَيْبِ نَفْسِهِ مِنْهُ ». رواه أحمد قال العيني إسناده حسن جيد رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: حلال نیست (گرفتن و خوردن) مال مسلمان بجز در صورت رضایت او (که از صمیم قلب باشد).
- ۳ - در حدیث که بیانگر شش حق مسلمان بر مسلمان است و قبلاً مفصل ذکر شد، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند به این مفهوم : و زمانیکه از تو خواهان نصیحت شد برایش نصیحت کن

ماده پانزدهم

طیب در سعی و تلاش خود در قسمت طرح پلان تداوی مناسب به حالت مریض امین بوده مکلفیت دارد که قبل از انتخاب و تطبیق پلان تداوی از مؤثریت آن خود را متیقن نماید. در صورت که مریض خواهان تطبیق کدام پلان تداوی غیر مؤثر باشد، بر طیب است که مریض را از عدم مؤثریت آن قناعت دهد.

ماده شانزدهم

با رعایت ماده (۴) این منشور طیب مکلف است که در زمان معاینه نمودن مراتب ذیل را اجرا نمایند .

الف: ثبت و راجستر وضعیت صحی مریض، تاریخچه مرض، نوعیت مرض، سابقه مرض مریض و یا خانواده .

ب: پابند بودن در دقت و انجام دادن درست معاینه طبی و اختصاص وقت مناسب برای آن .
 ج: تحریر نسخه بشکل واضح با مشخص نمودن مقدار و طریقه استعمال آن . مریض یا خویشاوندان وی را حسب ضرورت در مورد اهمیت دساتیر طیب و عوارض جانبی مهم و متوقع عملیات جراحی و تداوی طبی آگاهی دهد .

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

۱- لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿التوبة ۱۲۸﴾ قطعاً برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است شما در رنج

بیفتید به [هدایت] شما حریص و نسبت به مؤمنان دلسوز مهربان است .

۲- فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿محمد. آیه ۲۲﴾ ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ ﴿محمد. آیه ۲۳﴾ ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ ﴿محمد. آیه ۲۴﴾ پس [ای منافقان] آیا امید بستید که چون [از الله] برگشتید [یا سرپرست مردم شدید] در [روی] زمین فساد کنید و خویشاوندیهای خود را از هم بگسلید (۲۲) اینان همان کسانی که الله آنان را لعنت نموده و [گوش دل] ایشان را ناشنوا و چشمهایشان را نابینا کرده است (۲۳) آیا به آیات قرآن نمی اندیشند یا [مگر] بر دل‌هایشان قفل‌هایی نهاده شده است .

۳- وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿المومنون. آیه ۱۱۸﴾ و بگو پروردگارا ببخشای و رحمت کن [که] تو بهترین بخشایندگانی

۴- وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿الاسراء ۲۴﴾ و از سر مهربانی بال فروتنی بر آنان بگستر و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن چنانکه مرا در خردی پروردند

ب . احادیث شریف

- ۱- حدیث بخاری. در مورد اینکه مؤمنان در مهربانی، محبت و شفقت خود مانند یک جسم اند . حدیث به تفصیل در فوق ذکر شد.
- ۲- حدیث که بیانگر شش حق مسلم بر مسلم است ، ذکر مفصلش قبلاً گذشت.

ماده هفدهم

بر طبیب لازم است که جهت انجام عملیات جراحی شروط ذیل را فراهم نماید :

الف: طبیب که عملیات جراحی را انجام میدهد باید که در رشته مربوطه خود از نگاه تخصص علمی، و نوعیت عملیات جراحی دارای سند معتبر طبی بوده باشد .

ب: عملیات را در یک موسسه معالجوی یا در جای انجام دهد که کاملاً صحی بوده و برای عملیات جراحی مذکور تهیه و آماده شده باشد .

ج: معاینات فزیک، لابراتواری ، و در صورت ضرورت اکسری را (قبل از عملیات) انجام دهد تا متیقن شود که عملیات جراحی برای علاج مریض ضروری و مناسب میباشد ، و همچنان متحقق شود که وضعیت صحی مریض اجازه چنین عملیات جراحی را میدهد .

د: طبیب جراح که مسئول عملیات جراحی است خودش بالفعل به اجرای عملیات پردازد ولی جواز دارد که جراحی دیگری که داخل شفاخانه موظف است یا دیگر جراحان او را کمک کند ولو که موافقه مریض در آنمورد اخذ نشده باشد . همین طور جواز دارد که طبیب برخی امور جراحی مریض را به همکار خود بسپارد به شرط اینکه تحت مراقبت و همکاری خود او صورت گیرد.

الف . القرآن الکریم

- ۱- آیه ۷۲ سوره الاحزاب که قبلاً ذکر شد
- ۲- آیه ۵۸ سوره النساء که قبلاً ذکر شد
- ۳- وَلَا يَأْب كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ ﴿البقرة . آیه ۲۸۲ . الآية﴾ و سرباز نزنند نویسنده، از آن که نویسد چنانکه آموخته است او را الله ، پس باید که وی بنویسد

احادیث شریف

- ۱- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « مَنْ تَطَبَّبَ وَلَا يُعْلَمُ مِنْهُ طِبٌّ فَهُوَ ضَامِنٌ » .
راوه ابوداود . حدیث حسن . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: کسیکه طبابت نماید و از وی علم طب معلوم نشود او ضامن (مسئول) است.
- ۲- « فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ » رواه البخاری . رسول الله صلى الله عليه عليه وسلم فرمود: پس خونها، مالها، آبرو و عزت تان بر یکدیگر تان حرام است .
- ۳- « اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّهَا الظُّلُمَاتُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » . رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: از ظلم نمودن اجتناب ورزید زیرا ظلم نمودن تاریکی ها است در روز قیامت.

ماده هژدهم

مریض (در صورت که توانایی اخذ معلومات را داشته باشد) باید در مورد وضعیت صحی اش و بدیل های تداوی آگاهی حاصل نماید. طبیب نباید تداوی را جبراً به مریض بقبولاند و همچنان نباید بدون رضایتش امضایش را در دوسیه طبی اخذ نماید.

ماده نهم

در صورت که مریض نخواهد معالجه شود ، طبیب مکلف است که از عواقب این عمل، مریض را بدون مبالغه آگاهی لازم دهد همینطور طبیب مکلف است که گفته های مریض را ثبت نماید و اقرارش را بگیرد که او خودش نمیخواهد معالجه شود . طبیب مربوط و یک نرس از جمله هیئت باشد که دوسیه مریض را امضا نمایند تا مسولیت طبیب مرفوع گردد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

- ۱- آیه ۱۳ سوره الاسراء . قبلاً ذکر شد
- ۲- آیه های ۲۱ و ۲۲ سوره الغاشیه . قبلاً ذکر شد.
- ۳- آیه ۲۹ سوره النساء. قبلاً ذکر شد .

ب . احادیث شریف

- ۱- حدیث حرام بودن خونها، ماها و آبرو و عزت مسلمانان . قبلاً ذکر شد.

- ۲- حدیث منع وادار نمودن (اکراه) مریضان به خوردن و نوشیدن . قبلاً ذکر شد.
- ۳- « لَا يَجِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِطَيْبِ نَفْسِهِ ». رواه أحمد قال العيني إسناده حسن جيد رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: حلال نیست (گرفتن و خوردن) مال مسلمان بجز در صورت رضایت او (که از صمیم قلب باشد).

ماده بیستم

در صورتیکه طبیب مریض را در کدام موسسه صحی دیگری که خودش در آن شریک است، ارجاع کند مکلف است که موارد ذیل را رعایت نماید :

الف: موسسه مذکور باید خدمات متفاوت عالی را تقدیم نماید که از حیث کیفیت و نوعیت کمتر از دیگران نباشد .

ب: مریض به موسسه صحی دیگر هنگامی ارجاع شود که ضرورت به آن دیده شود و نزد طبیب اولی امکانات معالجوی خوبتر که وضعیت مریض ایجاب می نماید، موجود نباشد . نباید مریض در موسسه صحی مذکور بیشتر از وقت مطلوب باقی بماند .

در تمام اوضاع و احوال باید که طبیب حق آزادی انتخاب نمودن را به مریض بدهد .

شواهد و مدارک اسلامی

قواعد فقهی

- ۱- (یحتمل الضرر الخاص لدفع ضرر عام) برای دفع ضرر عام ، ضرر خاص تحمل می شود. (الضرر الأشد يزال بالضرر الأخف). ضرر شدید با ضرر خفیف دفع می شود.

- ۲- (درء المفسد أولى من جلب المنافع) دفع ضرر نسبت به رسانیدن منفعت اولویت دارد.
- ۳- (الأمر بمقاصدها) . کارها متعلق به مقاصد آنها اند.

ماده بیست یکم

زمانیکه علاج مریض در موسسه صحی آغاز میگردد جواز ندارد که مریض از آن اخراج گردد جز در صورتیکه وضعیت مریض آنرا ایجاب نماید یا اینکه خود مریض به آن علاقمند باشد اما باید که به مریض از عواقب خارج شدن از آنجا آگاهی داده شود و اقرار مریض یا اقارب او بشکل کتبی گرفته شود که به رضایت خودش شفاخانه را ترک نموده است . گرفتن اقرار کتبی اقارب زمانی صورت میگیرد که مریض غیر قابل اهلیت باشد. ثبت اقرار ضمیمه دوسیه مریض میگردد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

- ۱- آیه ۷۲ سورة الأحزاب در فوق ذکر شد.
- ۲- آیه ۵۸ سورة النساء که قبلاً ذکر شد
- ۳- وَلَا يَأْب كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ ﴿البقرة . آیه ۲۸۲ . الآية﴾ و سرباز نزنند نویسنده، از آن که نویسد چنانکه آموخته است او را الله ، پس باید که وی بنویسد.

ب . احادیث شریف

- ۱- حدیث بیانگر مسؤل بودن کسیکه طبابت نماید و از وی علم طب معلوم نشود . قبلاً ذکر شد.
- ۲- حدیث بیانگر حرام بودن خونها، مالهها، آبرو و عزت مسلمانان بریکدیگر . قبلاً ذکر شد.
- ۳- حدیث بیانگر اینکه ظلم نمودن تاریکی ها است در روز قیامت . قبلاً ذکر شد.

ماده بیست دوم

به هیچ وجه جواز ندارد که طبیب حیات مریض را خاتمه دهد ولو که مریض، ولی ووصی او آن را مطالبه نمایند چه به سبب معیوبیت شدید باشد یا به سبب مرض صعب العلاج که شفای آن بسیار مشکل پنداشته شود و چه به سبب درد و آلام بسیاری شدید که آرام نمودن آن به وسایل مروجہ ناممکن باشد. در تمامی موارد فوق جواز ندارد که طبیب به حیات مریض خاتمه دهد و باید که طبیب مریض را به صبر نمودن و احرصا برین توصیه نماید.

ماده بیست سوم

طبیب مکلف است که با تمام اعضای تیم صحی که مصروف تقدیم خدمات صحی برای مریض اند، همکاری لازم نماید. زمانیکه از طبیب در مورد وضعیت صحی مریض و شیوه ای معالجه که آنرا بکار برده است، معلومات خواسته از تقدیم معلومات دریغ ننماید.

ماده بیست چهارم

طبیب مکلف است که قبل از سفر نمودن، مریض اش را از سفر و زمان غیابت خود در جریان بگذارد و اموری را که مریض در غیاب طبیب خود میتواند انجام دهد یا ندهد واقف گرداند. در تمامی موارد فوق لازم است که در زمان غیابتش، عوض خویش یک طبیب معالج دیگری را که ضمانت استمرار معالجه را کند، معرفی نماید.

ماده بیست پنجم

هرگاه از طبیب خواسته شود که جهت معاینه مریضیکه تحت علاج همکار او قرار دارد بیاید بر وی لازم است که به دستورات ذیل عمل نماید:

الف: دعوت جهت مشوره دادن در صورتیکه از طرف طبیب معالج پیشنهاد شده باشد را، بپذیرد ولو که کدام دلیل آن برایش آشکار نشده باشد. بر طبیب مشوره دهنده است که نتایج معاینه اش را برای طبیب اولی ارائه نماید

ب: با مریض اظهار همدردی نماید از اضطراب او بکاهد . درگفتن چیزهاییکه لازم است به مریض گفته شود و چیزهای که صرف برای طیب اولی اش گفته شود از حکمت کارگیرد. درگفتن آن باید از حکمت کارگیرد از گفتن کلمات و اشاراتیکه به عزت و آبروی طیب معالج همکار او صدمه وارد میکند و یا خدمات او را نا چیز جلوه میدهد اجتناب نماید بویژه زمانیکه که بین طیب دعوت شده و طیب معالج اختلاف نظر بوجود بیاید.

ت: هرگاه مریض طیب را جهت مشوره دعوت دهد باید طیب مشوره دهنده قبل از رفتن نزد مریض خود را مطمئن نماید که آیا طیب معالج به آن موافقه دارد یا خیر؟ آگاهی دارد یا خیر .

ث: هرگاه مریض مصمم شود که طیب اول را ترک نماید از طیب معالج بی نیاز گردیده لازم است تا طیب دوم، طیب معالج اول در جریان بگذارد.

ج: بعد از گرفتن مشوره از طیب دوم(مشاور) طیب معالج حق دارد که هنگام ضرورت از طیب دیگری در عین تخصص یا غیر آن مشوره بگیرد.

ماده بیست ششم

طیبی که مؤظف به تقدیم خدمات صحی به اشخاص تحت نظارت می باشد، مکلف به امور ذیل می باشد:

الف: عین خدمات صحی را که به سایر اشخاص انجام میدهد به افراد تحت نظارت نیز انجام دهد.

ب: هیچ نوع عملی را انجام ندهد که نمایانگر مشارکت او در شکنجه وغیره انواع رفتارهای ظالمانه و غیر انسانی باشد یا بیانگرتشویق، موافقه و یا سکوت او باشد خواه انجام دادن یک عمل مضر باشد و یا ابا و ورزیدن از یک عمل مفید باشد.

ج: معلومات و مهارت‌های خود را در خدمت کسانی قرار ندهد که اشخاص تحت نظارت را ذریعه آن تعذیب می نمایند . از هر نوع مشارکت در تعذیب افراد تحت نظارت خود داری نماید.

د: هرگاه ملاحظه نماید که افراد تحت نظارت با بد رفتاری یا تحت شکنجه قرار دارند مکلف است که آنرا به مسئولین امور ابلاغ نماید.

ماده بیست هفتم

دکتورانیکه مؤظف به تقدیم خدمات صحی برای افراد خورد سن میباشند مکلف اند که به اندازه توان خود آنها را در مورد مداخله طبی و اجراءات آن آگاهی دهند (آنها را بفهمانند که این عمل یک امر عادی میباشد).

ماده بیست هشتم

زمانیکه طبیب عهده دار علاج طفل میشود ، و به نظرش چنین معلوم شود که خانواده و اقارب طفل مکلفیت خود را در قبال وضعیت صحی او درست انجام نداده اند، بر وی لازم است که مدافع مصلحت طفل باشد.

ماده بیست نهم

طبیبیکه معتادین را علاج مینماید مکلف است که با آنها با قاطعیت وحرص شدید عمل نموده در جستجوی بهترین شیوه علاج باشد. هیچ تفاوتی ندارد که این عمل درمؤسسات صحی ویژه معتادین انجام شود یا در کلنیک شخصی خود او (درصورت فراهم بودن امکانات نزد وی) .

فصل سوم

اسرار طبی

ماده سی ام

هرگاه طبیب راز مریض را از طریق تخصص و مسلک ، کشف نمود و یا در جریان کار خویش بر آن مطلع گردید، جواز ندارد آنرا افشا نماید (و لو که مریض از طبیب معالج خود تعهد آنرا هم نگرفته باشد) بجز در حالات ذیل و امثال آن:

الف: زمانی که افشای راز مریض بنا به خواهش کتبی خودش صورت گرفته باشد و یا اینکه در افشای آن مصلحت مریض در نظر گرفته شده باشد.

ب: زمانی که قوانین شرعی به افشا نمودن آن صراحت داشته باشد و یا اینکه محکمه به افشا نمودن آن حکم صادر نموده باشد.

ج: زمانی که هدف از افشای راز مریض جلوگیری از وقوع جرایم باشد، در این صورت افشا نمودن آن مربوط به کمیت رسمی میشود که جهت رسیدگی به این امور مختص شده اند.

د: زمانی که افشای راز مریض به منظور دفاع از نفس در مقابل قوه قضایه (در صورتیکه آنرا ایجاب نماید) باشد.

ه: زمانی که منظور از افشای راز دفع ضرر از خانم و یا شوهر بوده باشد مشروط بر اینکه در حضور داشت هر دوی آنها آنرا ابلاغ نماید نه در غیاب یکی از آنها .

و: زمانی که هدف از افشای راز جلوگیری از امراض باشد که ممکن افراد جامعه از آن متضرر شوند. اما افشای آن از طرف تیم صحتی که جهت رسیدگی به این امور مختص اند صورت میگیرد.

ماده سی و یکم

در صورت خواهش اطفال خورد سن مبنی بر علاج مخفیانه شان (بدون آگاهی اولیای امور شان)، طبیب مکلف است که خود را از علت عدم علاقمندی آنها در سهم ساختن اولیای امور ایشان آگاه ساخته و مریض را تشویق نماید که بهتر است خانواده اش از مشکل در جریان باشد. لازم است که طبیب در این قسمت با مریض همکاری نماید تا افکار منفی از وی دور گردد و مریض علاقمند سهم ساختن اولیای امور خویش در رفع مشکل شود و به رغبت و رضایت خویش حاضر شود که خانواده خود را از مرضش در جریان بگذارد.

ماده سی و دوم

طبیب حق دارد که مریضان خورد سال را علاج نماید و حق دارد که از تصریح معلوماتیکه منجر به ضرر مریض میشود خود داری نماید بجز در صورتیکه قوانین شرعی تقاضای تصریح نمودن را نموده باشد.

ماده سی و سوم

طبیب مکلف است که قبل از تقدیم معلومات بچوانب دیگر از قبیل پژوهشگران، کمپنی ها دواسازی و یا مؤسسات جمع آوری معلومات، مریض را آگاهی داده و از وی موافقه شفاف و روشن را به شکل کتبی گرفته باشد.

ماده سی و چهارم

مریض حق دارد که در مورد وضعیت صحی خود گزارش مفصل معاینات خود از نزد طبیب اخذ نماید. جواز ندارد که طبیب گزارشی را بنویسد یا گواهی تقدیم نماید که به تخصص او ربطی نداشته باشد. گزارش طبیب باید به اساس یافته های واقعی باشد که در جریان معاینه به آن دست یافته است.

ماده سی و پنجم

طبيب ميتواند كه در مورد وضعيت مريض، تشخيص، علاج وتوقعات خاص از پيشرفت وضعيت مرض همراي وكيل مريض مناقشه نمايد مشروط به موافقه او.

ماده سی و ششم

طبيب اجازه دارد كه از وضعيت خاص مريض براي موسسه كه خواهان معلومات است؛ معلومات تقديم نمايد مشروط به موافقه مريض يا كسيكه به شكل قانوني از وي كتباً نيابت مينمايد وبر طبيب لازم است كه قبل از تقديم معلومات مريض را از عواقب آن در جريان بگذارد.

ماده سی و هفتم

بر طبيب و ساير كار كنان صحي لازم است تا جهت محافظت اسرار معلومات طبي مندرجه دوسيه مريض بشمول معلومات ثبت شده در كامپيوتر، آخرين سعي وتلاش ممكنه خود را بخرج دهد. حق ثبت تمام گزارشها مربوط است به اشخاص مسلكي كه به همين كار مؤظف اند، همه معلومات موجوده و اضافات جديد و هويت كسانيكه آنها اضافه نموده، نيز ثبت گردد.

ماده سی و هشتم

قبل از درج معلومات در كامپيوتر لازم است مريض و يا نايب وي در مورد اينكه معلومات حاصله درج كمپيوتر مي شود و هم در مورد اينكه کدام افراد مي توانند از آن اطلاع حاصل نمايند؛ آگاه ساخته شوند. به هرمقداريكه دست يافتن به معلومات در مورد مريض حساس ومهم باشد به همان اندازه تدابير احتياطي خاص جهت عدم دسترسي اخذ ميگردد.

ماده سی و نهم

زمانيكه معلومات در مورد مريض به خارج از مؤسسه صحي فرستاده ميشود، حتمي است كه قبل از فرستادن معلومات موافقه مريض يا نياب وي ونيز موافقه طبيب معالج اخذ گردد.

ماده چهارم

تمام معلومات طبی خاص و اسراریکه افراد و یا کمیته ها به شکل پنهانی مطابق به قوانین اسلامی، اجازه اطلاع حاصل نمودن آنرا حاصل میکنند منحصر به آنها بوده و هیچ کس دیگر حق اطلاع یافتن از آن را ندارد. همچنان ارسال معلومات طبی سری به همان هدفی که فرستاده شده است و به همان چهار چوب زمانی معین منحصر میشود. (استفاده از آن در کدام زمان دیگری و یا برای هدف دیگری جواز ندارد)

ماده چهل و یکم

لازم است که کامپیوتر با برنامه (backup and retrieval functions) مجهزگردد تا از ضیاع فایل های مندرجه آن زمانیکه بر نامه های کامپیوتر و یا (server) به کدام مشکل مواجه میشود، جلوگیری به عمل آید. هرگاه کدام فایل از آن حذف میشود لازم است که یک نسخه چاپ شده آن بدسترس طبیب معالج قرار داده شود.

ماده چهل دوم

زمانیکه طبیب معالج از داشتن فایل معلومات طبی در مورد مریض (به شکل چاپ شده، یا درج شده کامپیوتر و یا هم در داخل سی دی) اطمینان داد، جواز دارد که بخش ثبت معلومات کامپیوتری آنرا از کامپیوتر حذف نماید. اما وقتیکه آنرا حذف مینماید لازم است که طبیب را بصورت کتبی خبر دهد. مریض حق دارد که در محدوده مقررات، خواهان حذف برخی از معلومات خود شود.

مدارک و شواهد اسلامی

الف . القرآن الکریم

- ۱- آیه ۵۸ سوره النساء . قبلاً ذکر شد.
- ۲- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَحْسَسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿الحجرات ۱۲﴾ ای کسانی که ایمان آورده‌اید از بسیاری از گمانها بپرهیزید که

پاره‌ای از گمانها گناه است و جاسوسی مکنید و بعضی از شما غیبت بعضی نکند آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد از آن کراهت دارید [پس] از الله بترسید یقیناً الله توبه‌پذیر مهربان است .

۳- **إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾** لنور. آیه ۱۹ ﴿﴾ یقیناً کسانی که دوست دارند زشتیها در (میان) مؤمنان شایع شود ، عذاب دردناکی برای آنها در دنیا و آخرت است، و الله می داند و شما نمی دانید

ب . احادیث شریف

۱- «الإمام رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ» رواه البخاری رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: امام (آمر) عهده دار و مسئول زیر دستان خود می باشد.

۲- حدیث که بیانگر آن است که مجالس مبتنی بر امانت اند ، قبلاً ذکر شد.

۳- ۲۱۶۴ - « لا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تُعَيِّرُوهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ » رواه الترمذی .

حدیث صحیح . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: به مسلمانان آزار و اذیت نرسانید، عیب جویی آنها را نکنید، در جتسجوی عورت آنها نباشید، زیرا کسیکه در جتسجوی عورت برادر مسلمان خود شود، الله متعال از او انتقام میگیرد تا اینکه او را ولو در داخل خانه اش رسوا میگرداند.

۴- « الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » . رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: مسلمان برادر مسلمان است نه بر وی ظلم کند و نه او را تسلیم (دشمن و حوادث)

نماید، کسیکه حاجت برادر خود را رفع کند الله متعال حاجت وی را مرفوع میگرداند؛ کسیکه مشکل برادر خود را حل کند الله متعال مشکل او را در روز قیامت حل میکند، و کسیکه پردهٔ مسلمان را نماید الله متعال در روز قیامت پردهٔ او را مینماید.

۵- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « أَتَدْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ ». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ « ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ ». قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ « إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ » رواه مسلم. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: آیا میدانید که غیبت چه است؟ گفتند: الله و پیامبرش دانایتر است، فرمود: اینکه برادرت را طوری یاد نمائی که از آن خوشش نیاید، گفته شد: ولو اینکه چیزی من میگویم در او باشد (آیا این هم غیبت است) فرمود: چیزی که میگوئی اگر در او باشد او را غیبت نموده ای، و اگر در او نباشد بهتان نموده ای. (به ناحق او را متهم نموده ای)

ماده چهل سوم

جهت جلوگیری از وارد شدن سایر افراد و گروهاییکه حق اخذ چنین معلومات را ندارند، لازم است که تدابیر جدی و قاطع اخذ شود .

فصل چهارم

مکلفیت های طبیب در قبال جامعه

ماده چهل چهار

طبیب باید یک شخص فعال جامعه باشد ، با جامعه خود سلوک و رفتار نیکو داشته و به وظیفه خود اهمیت خاص دهد. طبیب باید امکانات و نیروی خود را در بخش صحت برای رفاه جامعه خود بکار اندازد. حصول رضای الله سبحانه و تعالی را در عملش هدف گرداند. طبیب باید از همه اخلاق و روش های بد اجتناب ورزد.

ماده چهل پنجم

طبیب باید در تقویه ووقایه صحت و حمایت از یک محیط زیست صحی اجتماعی کمک کند . همچنان طبیب باید در محافظت صحی و نوآوری های بخش صحت برای جامعه خود مسولانه عرضه خدمات نماید . طبیب باید در ارتقای تعلیمات صحی سهمیم باشد و از ملاقاتش با مریض استفاده نموده مریضان را در اجرای اعمال مفید صحی و اجتناب از عادات بد توصیه نماید.

ماده چهل ششم

طبیب باید کوشش کند تا مهارت ها ، معلومات و تجارب خود را برای بهتر نمودن خدمات صحی برای جامعه استخدام کند.

ماده چهل هفت

طبیب باید از همه امکانات صحی چه نیرو بشری باشد یا امکانات مادی بشکل مثالی و موثر

استفاده کند .

ماده چهل هشتم

طبيب بخصوص وقتى كه داراى يك مسوليت خاص طبى باشد، بايد بشكل خيلى مسلكى و مؤثر در طرح و تقويه لوايح، پاليسى هاى صحى و حل مشكلات صحى سهم فعال را ايفا كند.

ماده چهل نهم

طبيب بايد در در رابطه به امراض كه ممكن به سايرين مضر تمام شود، همه اصول صحى قبول شده را براى جلوگيرى از شيوع آن عملى و تعقيب نمايد .

شواهد و مدارك اسلامى

القرآن الكريم

۱- إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ﴿ الأنبياء . آية ۹۲ ﴾ يقيناً ملت شما ملت يكتا،

و من پروردگار شمايم. پس عبادت من كنيد

۲- وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ

جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿ النساء . آية ۱۱۵ ﴾ و هر كس پس از آنكه راه هدايت براى او

آشكار شد با پيامبر به مخالفت برخيزد و [راهى] غير راه مؤمنان در پيش گيرد وى را بدانچه

روى خود را بدان سو کرده واگذاريم و به دوزخش كشانيم و چه بازگشتگاه بدى است.

ب . احاديث شريف

۱- « مَا مِنْ أَمِيرٍ عَشْرَةَ إِلَّا يُؤْتَىٰ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَغْلُوبًا لَا يَفُكُّهُ إِلَّا الْعَدْلُ أَوْ يُؤْبِقُهُ الْجَوْرُ » .

رواه أحمد . حديث صحيح . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به اين مفهوم

كه : نيست هيچ كسى كه بر ده نفر به حيث امير(مسؤل) مقرر شود مگر اينكه روز

قیامت در حالی آورده می شود که دستهایش بسته می باشد باز نمیکند دستهایش را مگر عدالت او یا این که دستهایش را بسته نگه میدارد ظلم (جور) او.

۲- « مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلَا بَدْوٍ لَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ. فَعَلَيْكَ بِالْجُمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذُّبُّ الْقَاصِيَةَ ». قَالَ السَّائِبُ يَعْنِي بِالْجُمَاعَةِ الْجُمَاعَةَ فِي الصَّلَاةِ . رواه ابن ماجه . حديث حسن . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: در هر قریه و دشتی که سه نفر باشد و در بین آنها نماز جماعت ادا نشود، شیطان بر آنها مسلط میشود، همواره با جماعت باش یقیناً گرگ همان گوسفندی را شکار میکند که از رمه گوسفندان دور باشد.

فصل پنجم

مسائل اجتماعی

استفاده از امکانات صحی

ماده پنجاهم

طبییان باید مهارت های مسلکی خود را در طرح لوایح و دستورالعمل های خاص بخاطر توزیع منابع محدود طبی استفاده کنند. این روش ها باید بمنظور حمایت مصلحت مریض بوده و عادلانه باشند.

ماده پنجاه و یکم

اتخاذ تدابیر و تهیه طرزالعمل جهت توزیع منابع محدود طبی باید مطابق معیارها طبی و اخلاقی و مطابق ایجابات حالت صحی مریض باشد. این معیارها شامل موضوعات ذیل باشند : اندازه ضرورت مریض به این موارد ، مدت تداوی ، احتمال وقوع وفيات و دربرخی موارد تخمین مقدار ضرورت مواد مذکور برای یک معالجه موثر و موفق.

ماده پنجاه دوم

طیب باید با مریض در رابطه به مصلحت مریض بشکل یک عضو مسؤل فامیل رفتار کند و در رسیده گی به احتیاجات صحی وی صرف مساعی نماید .

شواهد و مدارک اسلامی

قواعد فقهی

دو قاعده فقهی در مورد ضرر و یک قاعده در مورد مقاصد در کارها که قبلاً ذکر شد .

ماده پنجاه سوم

هرگاه عده ای از مریضان از بعضی سهولت های صحی محروم اند ، حق دارند تا سبب آنرا بدانند. پس همه پالیسی ها موسسات صحی که در موارد نادر اتخاذ می گردد، برای همه مردم آشکار و واضح باشد. همچنان این اصول ومقررات صحی قابل دسترسی و تفتیش مراقبت کننده گان باشد.

ماده پنجاه چهارم

برای یک طبیب جایز نیست که مریض را بخاطر نفع مادی خود بدون در نظر داشت حاجت اصلی مریض برای اجراءات تشخیصی یا معالجوی داخل بسترنماید.

ماده پنجاه پنجم

طبییان باید ادویه ، مواد ووسایل طبی را به اساس اصول مسلکی طبی و ضرورت مریض تجویز نمایند. باید درجریان معالجه تحت فشار هیچ کس قرار نگرفته و همچنان از هیچ مرجعی تحفه های مادی را قبول نکنند.

شواهد و مدارک اسلامی

قواعد فقهی

دو قاعده فقهی در مورد ضرر ویک قاعده در مورد مقاصد در کارها که قبلاً ذکر شد .

ماده پنجاه ششم

لازم است هر طبیب روش های را اختیار کند که منتج به تحقق عدالت و فراهم نمودن رعایت صحی بشکل مساویانه برای همه افراد جامعه باشند .

ماده پنجاه هفتم

طبییان در انتخاب روش های طبی برای وقایه یا معالجه امراض طبق ستندرد های قبول شده طبی باید معیارها اخلاقی ذیل را جداً مراعات کنند :

۱. تخمین اندازه فواید ممکنه از پلان تداوی

۲. احتمال فواید ممکنه از پلان تداوی

۳. مدت استفاده از تداوی

۴. قیمت تداوی

۵. تعداد مریضان که از تداوی استفاده خواهند کرد

مریضان ایدز و سایر امراض مشابه

ماده پنجاه هشتم

مریض که مصاب به مرض ایدز یا دیگر امراض مشابه می باشد، حق دارد تا برایش همه امکانات تداوی مرض مراقبت های صحی که حالتش به آن نیاز دارد فراهم شود ، صرف نظر ازینکه بکدام سبب مصاب مرض شده اند. همچنان وظیفه و مسؤلیت طبیب معالج است تا تمام تدابیر و روش های محافظتی را برای خود و دیگران در نظر داشته باشند

ماده پنجاه نهم

طبیب باید حد اعظمی کوشش کند که حالت صحی مریض ایدز و سایر امراض مشابه بد تر نشده و به کدام مرض دیگری مصاب نشوند .

ماده شصتم

طبق اصول قبول شده طبی ، طبییی که مریض ایدز و یا امراض مشابه را تثبیت نمود و تحت معالجه قرار داد ، باید مرتکب عملی ، روش یا فعالیتی نشود که سبب مریضی دیگران شود.

ماده شصت یکم

طبق مقررات طبی با درنظر داشت فقره -د ماده ۲۸ ، هرگاه یکی از زوجین مصاب به مرض ایدز یا دیگر مرض مشابه باشد، طیب همسر مریض را مطلع سازد.

شواهد و مدارک اسلامی

- ۱- حفظ دین ، نفس ، عقل ، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی.
- ۲- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است .
- ۳- جلب منافع و دفع ضرر.

قتل بخاطر ترحم (Euthanasia)

ماده شصت دوم

در اسلام ، زنده گی انسان از عزت و حرمت خاص برخوردار است . هدر ساختن زنده گی یک انسان جز در حالات خاص که شریعت اجازه داده، جواز ندارد. در هیچ حالت برای طیب جایز نیست که زنده گی یک مریض را ولو بخاطر شفقت و ترحم پایان بخشد خصوصاً در حالات ذیل :

- ✓ قتل عمدی که یک شخص به رضا و اراده خود می خواهد زندگی خود را از دست دهد
- ✓ خود کشی به کمک طیب
- ✓ قتل عمدی اطفال نوزاد که معلول خلق می شوند ولو معلولیت برای زندگی شان تهدید باشد یا نه .

ماده شصت سوم

حالات ذیل طور مثال در ردیف قتل ترحم محسوب نمی شوند:

- توقف معالجه مریض توسط کمیته خاص متخصصین طبی بشمول شعبة وسایل مصنوعی (Artificial resuscitation) بدلیل عدم مفیدیت .

- قطع یا توقف نمودن معالجه که غیر مفید ثابت شود
- تطبیق دواهای قوی برای دفع درد های شدید ولو طیب بداند که با تطبیق دواها شاید مریض وفات نماید .

شواهد و مدارک اسلامی

- ۱- حفظ دین، نفس، عقل، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی
- ۲- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است
- ۳- جلب منافع و دفع ضرر

سقط جنین

ماده شصت چهارم

برای طیب جایز نیست که حمل یک زن را سقط کند مگر در حالات استثنایی که از نظر اصول طبی حیات مادر و طفل در خطر باشد. سقط جنین در حالتی که مدت حمل کمتر از چهار ماه باشد و بشکل واضح و مسلکی ثابت شود که دوام حمل سبب ضرر مهلک برای مادر است جواز دارد. اما برای اثبات این کار کمیته متخصصین نسایی و ولادی که کمتر از سه عضو نباشند باید تشکیل شود و مرض را که حیات مادر را با خطر مواجه می کند تثبیت نمایند. این متخصصین مسولیت دارد تا راپور مکمل را در رابطه به خطر که مواجه مادر است بشکل مفصل و واضح تذکر دهند .

حتی اگر سقط توصیه هم شود باید برای مریضه و شوهرش یا ولیش توضیح شود و موافقه تحریری آنها به سقط جنین اخذ گردد.

شواهد و مدارک اسلامی

- ۱- حفظ دین، نفس، عقل، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی
- ۲- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است
- ۳- جلب منافع و دفع ضرر

نقل اعضاء بدن (Organ transplantation)

ماده شصت پنجم

عملیه نقل اعضاء از بدن یک انسان دهنده خوش برضا یکی از مسایل مهم اجتماعی است و در صورت که مطابق دساتیر اسلامی باشد انعکاس دهنده عواطف و ترحم افراد جامعه در برابر یک دیگر می باشد. اصول اخلاقی ذیل باید در چنین حالات مراعات شود :

ماده شصت هفتم

برای دکتوران که فوت یک مریض را اعلان می نمایند ، جایز نیست که مستقیماً از شخص فوت شده ولو احتمال بخشش اعضاء جسمش هم باشد عضوی از اعضاء جسمش را بکشند و آن را در جسم انسان دیگر زرع نمایند . و همچنان نباید در زرع این اعضاء اشتراک ورزند.

ماده شصت هشتم

طیب پیش از عملیات بخاطر نقل عضو یک انسان طبق مقررات (در صورت جواز شرعی) باید شخص اهدا کننده را در رابطه به عواقب و خطرات که در نتیجه نقل عضوش بمیان میابند، آگاه سازد. برای این کار طیب مسؤل است تا به شکل تحریری موافقه مریض را علی الرغم علمش به همه عواقب اخذ نماید .

ماده شصت نهم

استخراج یک عضو انسان زنده کوچک جواز ندارد به استثناء انساج که قابل تجدید می باشند بشرطیکه قانون نافذ شرعی به آن صراحت داشته باشد .

ماده شصت نهم

استعمال و استخراج اعضاء انسان بخاطر تجارت، موكداً حرام است . حتى اين تجارت در اعضاء ، نسج ها ، حجرات و جين ها هم ممنوع است . برای طبیب جایز نیست در اعلان داد و گرفت عضو یا اعضاء اشتراک نماید یا در بین فروشنده و خریدار میانجی شود . طبیب باید به شکل جدی از اشتراک در همچنین معاملات اجتناب کند. همچنان برای طبیبان و متخصصین ، در صورت که بفهمند که عضو مطلوبه مورد تجارت قرار گرفته جایز نیست عضو یا اعضای مذکور را استخراج یا نقل کنند.

ماده هفتادم

طبیب حین نقل یک عضو از یک شخص (در صورت جواز شرعی) ، باید تمام وسایل ، لوازم و مراقبت های طبی را استفاده کند که سبب جلوگیری از اضرار جانبی در حین استخراج عضو باشد.

ماده هفتاد و یکم

برای طبیب ممنوع است تا خصییه و یا مبیض (تخمندان) را در جسم شخص دیگری زرع کند .

شواهد و مدارک اسلامی

- ۱- حفظ دین ، نفس ، عقل ، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی
- ۲- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است
- ۳- جلب منافع و دفع ضرر

موارد خشونت

ماده هفتاد دوم

در حالات که مریض به خشونت مواجه شده باشد ، طبیب باید مراجع مربوط را مطلع سازد ،

خصوصاً در حالتی که مریض ضعیف باشد ، یازن باشد یا شخصی باشد که به سبب مسن بودن یا مرض جسمی و روانی نمی تواند از خود محافظت کند تا ضرر اضافه تر به شخص متضرر نرسد .

شواهد و مدارک اسلامی

- ۱- حفظ دین ، نفس ، عقل ، نَسَب (نسل) و مال شامل اهداف شریعت اسلامی
- ۲- رفع حَرَج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است
- ۳- جلب منافع و دفع اضرار.

فصل ششم

تبلیغات و رسانه ها

ماده هفتاد سوم

تبلیغات در رسانه عبارت از این است که طبیب بشکل مستقیم یا غیر مستقیم از وسایل رسانه بی صوتی ، تصویری و نوشتاری (اخبار، جریده ها ، مجله ها ، رادیو ، تلویزیون ، اینترنت وغیره) بخاطر نشر درمورد خود ، رشته اختصاصی اش و تجربه اش به مردم آگاهی دهد .

ماده هفتاد چهارم

طبیب میتواند در تبلیغات خود در رابطه به تصدیق نامه های علمی و تخصصات و مدت تجارب و سابقه کاری خویش به مردم معلومات دهد.

ماده هفتاد پنجم

جایز نیست که طبیب در تبلیغات صحی یا در رسانه ها معلومات گمراه کننده و تحریف شده ارائه نماید و یا آثار جانبی ادویه و یا تداوی را کتمان نماید و یا هم مسایل را که با آداب عامه مخالف باشند به مردم عرضه کند.

ماده هفتاد ششم

برای طبیب جایز نیست که برای خود ویا کلینک تشخیصیه یا ومعالجوی خود مهارت های را ا دعا کند که صلاحیت ویا اجازه آنرا نداشته باشد .

ماده هفتاد هفتم

طیب نباید از عدم آگاهی مریضان سوء استفاده کند و نباید در تبلیغات خود ادعای اجراء عملیات های تشخیصی و یا معالجوی را کند که کدام اساس علمی ندارد . طیب حق ندارد حین تبلیغات خود در معالجه برخی از امراض تضمینات را به مخاطبین تقدیم نماید.

طیب فقط میتواند معلومات حقیقی مستند ، بدون مبالغه و عاری از خودنمایی ، خودستایی و تعرض به شخصیت دیگران را به مردم عرضه نماید .

ماده هفتاد هشتم

طیب میتواند با نام خود در رابطه به تخصصات ، آدرس، و شماره تلفون خود در داخل کشور و یا هم شفاخانه که کار میکند به مردم معلومات بدهد . همچنان طیب می تواند هم مسلکان ، کلینک ها و مراجع مربوطه دیگر را از بخش تخصصی خویش و خدمات و فعالیت های خود مطلع نماید.

ماده هفتاد نهم

توسعه استفاده از همه انواع رسانه ها در ارائه معلومات و آگاهی صحی تشویق می شود اما لازم است تا تمام تدابیر احتیاطی اتخاذ گردد تا از سوء استفاده این وسایل برای اشتهار یک طیب خاص بخصوص که منافی اصول فوق الذکر باشد، جلوگیری شود.

ماده هشتادم

طیبان که در کلینک های صحی یا تخصصی کار می کنند ، حین مصاحبه رسانه یی و یا در مقالات مجلات از تبلیغات برای سوق مریضان به کلینک های شان اجتناب ورزند .

شواهد و مدارک اسلامی

۱- حفظ دین ، نفس ، عقل ، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی

فصل هفتم

مکلفیت های طبیب در محل کار شان

ماده هشتاد و یکم

طبیب باید حیثیت و نام کلینک و یا شفاخانه خود را حفظ نماید و در ارتقاء ظرفیت آن سهم فعال گیرد.

ماده هشتاد دوهم

طبیب باید به لوایح ، مقررات و اصول کاری پابند باشد .

ماده هشتاد سوم

طبیب باید محافظ تمام وسایل محل کار خود بوده و آنها را به شکل فنی و مناسب بکار ببرد .

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

۱- آیه ۵۸ سوره النساء. که قبلاً ذکر شد.

۲- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ

إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأُذِنَ لِمَن

شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿النور. آیه ۶۲﴾ جز این نیست که

مؤمنان کسانی‌اند که به خدا و پیامبرش گرویده‌اند و هنگامی که با او بر سر کاری اجتماع

کردند تا از وی کسب اجازه نکنند نمی‌روند در حقیقت کسانی که از تو کسب اجازه می‌کنند آناند که به خدا و پیامبرش ایمان دارند پس چون برای برخی از کارهایشان از تو اجازه خواستند به هر کس از آنان که خواستی اجازه ده و برایشان آموزش بخواه که خدا آمرزنده مهربان است .

۳- وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿البقرة . آية ۲۸۳﴾ و اگر در سفر بودید و نویسنده‌ای نیافتید وثیقه‌ای بگیرید؛ و اگر برخی از شما برخی دیگر را امین دانست، پس آن کس که امین شمرده شده، باید سپرده وی را بازپس دهد؛ و باید از الله که پروردگار اوست، پروا کند. و شهادت را کتمان نکنید، و هر که آن را کتمان کند قلبش گناهکار است، و الله به آنچه انجام می‌دهید داناست.

ب. احادیث شریف

۱- « أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا ». رواه ابوداود. حدیث صحیح. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: من شما را به تقوی، سمع و اطاعت وصیت می‌نماید ولو که (آمرتان) یک غلام حبشی هم باشد

۲- « إِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللَّهِ بِغَيْرِ حَقِّ ، فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » رواه البخاری. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: مردانی هستند که به ناحق در مال الله متعال تصرف مینمایند، برای آنها در روز قیامت آتش است.

۳- «فَإِنَّ الْعُلُوفَ عَاثَرُ عَلَى أَهْلِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ سَنَاءٌ وَ نَارٌ. الْحَدِيثُ» رواه ابن ماجه . روزی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود به این مفهوم : خیانت در روز قیامت مایه ننگ ، عیب قبیح و آتش است برای کسانی که چنین کاری را میکنند.

فصل هشتم

رابطه به همکاران

ماده هشتاد چهارم

طبيب باید با همکاران خود رابطه نیکو داشته باشد طوری که رابطه مذکور باید با اساس تشریح مساعی فعال باشد . طبيب باید همکاران خود را در محضر مریضان انتقاد نکند. طبيب باید در تعلیم کسانی که همراهش در یک گروه کار می کنند یا زیر اشراف و تربیه شان هستند، کوشش نهایی نماید.

طبيب باید با همکاران و محصلان ستاژیر یا شاگردان دوره تخصص با تمام دقت و امانت داری کار کند. نه حقی کسی را بکاهد و نه کسی را بی جا مکافات و توصیف نماید . حین ادای وظیفه، میان شخص وظیفه شناس و شخص مقصر تفاوت قایل شود .

ماده هشتاد پنجم

وقتیکه طبيب مداخله یکی از همکاران و یا آمر خود را در یک مسأله خاص طبی موثر تر فکر می کند و یا هم هراس دارد که مداخله یا عمل خودش شاید به ضرر مریض تمام شود، باید مسأله را به شکل شفاهی با همکاران و آمرین خود شریک نموده نظر آنها را حاصل نماید. در حالت عدم موافقه اش با نظر آنها مسأله را باید کتباً به یک مرجع اختصاصی تر راجع سازد و نظر نهایی و مناسب آن را بدست آورد.

ماده هشتاد هشتم

برای یک طبیب مناسب نیست تا در معالجه همکار خود خواهش اجوره یا معاوضه شود.

ماده هشتاد هفتم

برای طبیب جایز نیست بشکل غیر اخلاقی و غیر اصولی مزاحم همکارانش شود.

ماده هشتاد هشتم

طبیب باید هر اختلاف با همکارانش را به شکل دوستانه و صمیمانه حل نماید . در صورتیکه باز هم اختلاف شان حل نشد موضوع را به مراجع مربوطه برای حل و فصل راجع سازد.

ماده هشتاد نهم

اگر یک طبیب عوض همکاری به شکل موقت در یک بخش کار میکند باید ازین وضعیت به نفع شخصی خود سوء استفاده نکند. همچنان برای مریض هم واضح سازد که موقتاً عوض طبیب معالجش برایش ایفاء خدمت میکند.

ماده نودم

هرگاه طبیب برای معالجه مریض خواسته شود که تحت تداوی طبییی دیگری قرار داشته و در حال حاضر خواستن آن طبیب ممکن نباشد ، باید هرزمانی که طبیب اولی باز میگردد ، معالجه مریض را به وی محول کند و وی را از اجراءات که کرده است در جریان بگذارد . اما در صورتیکه خود مریض یا فامیلش خواهان ادامه تداوی توسط طبیب دوم باشد ، پس در آن صورت جواز دارد تا طبیب دومی معالجه را ادامه دهد.

ماده نود و یکم

برای طبیب جایز نیست که از اجوره یا فیس همکارانش سهم مطالبه کند مگر در حالتیکه در معاینه و یا معالجه بالفعل اشتراک کرده باشد.

ماده نود دوم

طبیب باید با پرسونل غیر طبی محل کارش رویه نیکو داشته باشد و سهم آنها را در معالجه و مراقبت مریض تقدیر کند. طبیب باید پرسونل غیر طبی را در حضور مریضان انتقاد نکند. طبیب باید رابطه خود را با آنها به اساس احترام متقابل و تشریک مساعی مؤثر بسازد. طبیب در تربیه و تدریس و التزام شان به اخلاق طبی کوشش نماید.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

۱- مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا

مَنْ اللَّهِ وَرِضْوَانًا ﴿الفتح . آیه ۲۹ الایة﴾ محمد [صلی الله علیه وسلم] پیامبر الله است و

کسانی که با اویند بر کافران سختگیر [و] با همدیگر مهربانند آنان را در رکوع و سجود

می بینی فضل و خشنودی الله را خواستارند . الایة

۲- وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

﴿المائده . آیه ۲ . الایة﴾ و در نیکوکاری و پرهیزگاری با یکدیگر همکاری کنید و در گناه و

تعدی دستیار هم نشوید و از الله پروا کنید که الله سخت کیفر است .

۳- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ

﴿نور . آیه ۶۲ الایة﴾ جز این نیست که مؤمنان کسانی اند که به الله و پیامبرش گرویده اند و

هنگامی که با او بر سر کاری اجتماع کردند تا از وی کسب اجازه نکنند نمی روند.

۴- وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿الشورا . آية ۳۸﴾ و کسانی که [ندای] پروردگارشان را پاسخ [مثبت] داده و نماز برپا کرده‌اند و کارشان در میانشان مشورت است و از آنچه روزیشان داده‌ام انفاق می‌کنند .

ب احادیث شریف

- ۱- « أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا ». رواه ابوداود. حدیث صحیح . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: من شما را به تقوی ، سماع و اطاعت وصیت می‌نمایم ولو که (آمر تان) یک غلام حبشی هم باشد
- ۲- « فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ » رواه البخاری . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: پس خونها، مالها، آبرو و عزت تان بر یکدیگر تان حرام است

ماده نود سوم

طیب در تعاملش با سایر پرسونل صحی (که بشکل معاونین در خدمات صحی سهیم اند) متوجه نقاط ذیل باشد:

- با آنها احترام داشته باشد و ملاحظات مسلکی خود را بوجه احسن ابراز نماید
- دساتیر مسلکی خود را بشکل کتبی و واضح نوشته و تاکید کند تا حین ضرورت و لزوم دید، از آن استفاده شود .
- در رابطه به دساتیرش ، ملاحظات و انتقادات همکاران مسلکی خود رابشکل علمی و بدون خودنمایی در نظرگیرد.
- باید در پیشرفت و ارتقاء دانش و مهارت های آنها کمک نموده و سهم فعال داشته باشد

فصل نهم

حقوق طبیب

ماده نود چهارم

حق یک طبیب است که جامعه برایش امکانات لازم تعلیمی و انتظامی را طوری فراهم نماید که جهت نیل به کیفیت و کارآیی بهتر مطابق معیار های شناخته شده بین المللی کمک نماید

ماده نود پنجم

طبیب حق دارد تا برایش فرصت های ارتقاء و آموزش متداوم فراهم شود. این فرصت ها از طریق کانفرانس ها ، سیمینارها ، اجتماعات علمی ، کتابخانه ها ، بورس های علمی، کورس ها و سایر وسایل ممکنه پیرامون دانش و تجربه مسلکی صورت میگیرد.

طبیب باید پرتلاش باشد تا آخرین و جدید ترین تجارب طبی را در بخش تخصص خود بدست آورده و درین راستا سهل انگاری نکند .

ماده نود ششم

از حق طبیب است که باید تقدیر و احترام شود. طبیب درمسلک خود طبق قانون حق کار و خدمت دارد. طبیب در صورت ارتکاب جرم یا اتهام حین تحقیق و در محکمه باید احترام شود و حق دارد از همه حمایت های مشروع در دفاع از شخصیت خود استفاده کند.

ماده نود هفتم

طبیب صرف مسؤلیت تقدیم مراقبت های صحی مورد نیاز به مریض را دارا بوده و هیچ گاه مسولیت تحقق شفاء یابی مریض را ندارد.

ماده نود هشتم

در صورت که طبیب مریض را در مقابل اجوره تداوی می کند، جواز دارد هر دو طرف موافقه کنند که طبیب وقتی مستحق اجوره می باشد که مریض شفاء یابد .

ماده نود نهم

جایز نیست که یک طبیب بشکل مادی یا معنوی به اجراء و یا امتناع از یک عمل که مربوط مسلک و کارش باشد مجبور کرده شود، مگر در مواردیکه در قانون شرعی تذکر یافته باشد . همچنان هیچکس حق ندارد طبیب را وادارد تا به چیزی گواهی دهد که ضمیر و یا وجدانش به آن مخالف باشد .

ماده صدم

طبیب حق دارد که مریض را بخاطر تشخیص یا علاج به طبیب ویا کلینک دیگر طبق لوائح صحی محول کند ولی نقاط ذیل درنظر باشد:

- طبیب که مریض برایش راجع می شود دارای مهارت تخصصی باشد که برای مریض مفید باشد
- باید همه معلومات که طبیب اولی در رابطه با مریض ، مرضش و تداوم علاجش لازم می بیند به طبیب جدید به شکل شفاهی یا کتبی معلومات دهد
- راجع نمودن مریض به طبیب دیگر از سبب ضعیف بودن امکان علاجش و یا بخاطر منافع مادی نباشد

ماده یک صدویکم

طبیب حق دارد که افراد و مقامات صحی در تنفیذ سفارشات علمی اش باوی کمک نماید و در صورت امکان در موارد مربوطه از وی توضیحات خواسته شود . افراد و مقامات صحی مکلف اند از ساحه تخصصی و مسلکی شان از حد تجاوز نکنند.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

۱- وَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿البقرة. آیه ۲۲۸

الآیه ﴿ . و برای زنان حقوق شایسته ای است همانند (حقوق و وظایفی) که بر عهده آنها

است و مردان را بر آنان برتری است و الله توانمند حکیم است .

۲- لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿

التوبة . آیه ۱۲۸ ﴿ قطعاً برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است شما در رنج

بیفتید به [هدایت] شما حریص نسبت به مؤمنان دلسوز مهربان است

۳- آیه ۱۲ سورة الحجرات . قبلاً ذکر شد.

ب . احادیث شریف

۱- « لَيْسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَمْ يُجِلِّ كَبِيرَنَا وَيَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ لِعَالِمِنَا ». رواه احمد . حدیث

صحیح . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: از امت من نیست

کسیکه بزرگان ما را احترام ننماید، و برکودکان ما شفقت ننماید، و دانشمندان ما را تکریم و

قدر ننماید.

ماده یکصد دوم

طیب باید کرامت و عزت مسلک خود را حفظ نماید و معیارهای عملی طبی را در نظر داشته

باشد. طیب باید به شکل فعال در ارتقاء دانش و مهارت خود از طریق مطالعات تحقیقی، مقالات

علمی و تعلیمات متداوم طبی سهم گیرد.

ماده یکصد سوم

طبيب در تعاملش با مريض بايد از اعمال ذيل خودداري نمايد :

- از همه روش ها و اعمال خودداري کند که امانت و پاکی او را تحت سوال می آورد
- از همه روش ها و اعمالی خودداري کند که مسلکش را بدنام میکند
- از فریب و تقلب و سلب اعتماد مريض خود داری نمايد
- از ایجاد رابطه غير اخلاقی با مريض و یا یکی از اعضاء فاميلش خودداري کند
- از کسب منافع مادی بشکل غير مشروع اجتناب ورزد
- از شهرت طلبی که به قیمت مقررات و اصول طبي باشد اجتناب ورزد.

ماده یکصد چهارم

طبيب بايد در ادای شهادت مربوط به کارش تعلل نکند و همه گزارشات طبي را به دقت و امانت داری کامل تحرير و تصدیق نمايد .

ماده یکصد پنجم

طبيب که خودش به امراض مصاب باشد که سايرين را ممکن به خطر مواجه نمايد ، بايد از هر عمل و حرکتی اجتناب کند که سبب تهدید صحت همکارانش یا ساير اشخاص می شود . درینصورت مقامات مربوط را اطلاع دهد تا در مورد اجراءات مقتضی نمايد .

ماده یکصد ششم

هرگاه طبيب بخواهد مريض را به طبيب عنعنوی یا کارکن بخش طب متممه معرفی می نمايد، صرف زمانی ارجاع نمايد که وی جوازکار در بخش مربوطه را از مراجع ذيربط داشته باشد .

طبيب بايد در جریان کار ، منحيث یک مثال در حفظ صحت خویش کوشا باشد. طبيب بايد در جریان امور یومیه خویش تمام تدابیر را غرض محافظه خویش از اضرار صحی اتخاذ نمايد

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

چهار:

۱- اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ . خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ . اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ . الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ .
عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿ العلق. آیات ۱- ۵ ﴾ (ای پیامبر) بخوان بنام پروردگارت که
(هستی را) آفرید. انسان را از علق (خون بسته) آفرید. بخوان و پروردگارت تو (از همه)
بزرگوارتر است. همان کس که به وسیله قلم آموخت. به انسان آنچه را که نمی دانست
آموخت.

۲- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا
فَانشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿ المجادلة
آیه ۱۱ ﴾ ای کسانی که ایمان آورده‌اید چون به شما گفته شود در مجالس جای باز کنید پس
جای باز کنید تا الله برای شما گشایش حاصل کند و چون گفته شود برخیزید پس برخیزید
بلند کند الله مرتبه های برای آنان که ایمان آورده اند از شما و آنان که عطا کرده شده است
ایشان را علم الله به آنچه می کنید خبردار است .

۳- نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَاءٍ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿ یوسف . آیه ۷۶ . الآیه ﴾ [درجات کسانی
را که بخوایم بالا می بریم و فوق هر صاحب دانشی دانشوری است

۴- آیه ۵۸ سورة النساء . قبلاً ذکر شد.

۵- وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿ البقرة . آیه ۲۸۳ .
الآیه ﴾ و شهادت را کتمان نکنید، و هر که آن را کتمان کند قلبش گناهکار است، و الله
به آنچه انجام می دهید داناست.

ب. احادیث شریف

۱- « طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ ». رواه ابن ماجه . حدیث صحیح . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: طلب علم بر هر مسلمان فرض است.

ماده یکصد و هفتم

بر طبیب لازم است تا از اعمال ذیل خود داری نماید :

- استعمال وسایل و واسطه های غیر مشروع (با یا بدون پرداخت مزد) برای جلب مریضان
- استفاده از اسم اش جهت تبلیغات فروش ادویه و سایر مواد طبی غرض تجارت
- قبول و یا مطالبه فیس یا مکافات در مقابل تجویز کدام دوا یا سامان خاص طبی ، ارجاع مریضان به یک موسسه خاص (اعم از تداوی، مراقبت های نرسنگ، دواخانه ، لابراتوار طبی و یا محل فروش سامان و لوازم طبی) و یا اشتغال بصفت نماینده جلب مریض برای کدام طبیب دیگر و یا موسسه خاص طبی .
- مشوره دادن به مؤسسات که چنین مشوره ها را از طریق سیستم مخابراتی پخش می نمایند
- فروش ادویه ، سامان و آلات طبی غرض تجارت در کلینک اش حین اجرای وظیفه .

ماده یکصد و هشتم

طبیب می تواند در صورت مطابقت با مقررات در تداوی از راه دور یا تلی میدیسین سهم بگیرد.